

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

A fejlesztő állam fennmaradása a globalizációban

Fikó László

Témavezető: Dr. Györffy Dóra

Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar

Közgazdaságtudományi Doktori Iskola

"Versenyképesség, Globalizáció és Regionalitás" doktori program

Debrecen

2016

Tartalomjegyzék

I. Bevezető	3
II. Az állam és az érdekcsoportok közötti összefüggések.....	3
III. A fejlesztő állam és a globalizáció kapcsolata.....	5
IV. Kutatási kérdés.....	6
V. A dolgozat módszertani jellemzői.....	7
VI. Az értekezés újszerűsége	10
VII. Az értekezés szerkezete	11
VIII. Tézisek megfogalmazása	12
IX. Irodalomjegyzék	16

I. Bevezető

A 2007-2009-es pénzügyi világválság során ismét felértékelődött az állam szerepe a gazdasági folyamatok terén. Ezen világgazdasági fejlemények különösen aktuálissá teszik az ázsiai fejlesztő állam tanulmányozását, mivel az egyetlen valóban sikeres államilag vezérelt iparosodási program az érintett országokban valósult meg. Ugyanakkor az ázsiai gazdaságok az 1990-es években súlyos válságot tapasztaltak meg, amely az addig alkalmazott fejlesztési modell végét jelentette. Ennek fényében a disszertációban arra keresek válaszokat, hogy az ázsiai fejlesztő állam milyen körülmények között maradhat fenn a globalizációban.

A továbbiakban a vonatkozó szakirodalom ismertetésén keresztül bemutatom a kutatás előzményeit, amelyek lehetővé teszik a kutatási kérdés megfogalmazását. Ezek után az alkalmazott módszertani jellemzőket tárgyalom, amit a dolgozat felépítésének bemutatása követ. Végezetül a tézisek kifejtésére kerül sor.

II. Az állam és az érdekcsoportok közötti összefüggések

A kései iparosodás előtt álló akadályok leküzdésének lehetőségei már igen korán, a kontinentális Európa iparosodásának hajnalán élénken foglalkoztatták a társadalomtudományok kutatóit. Az állam által irányított iparosodás szakirodalmá visszavezethető Friedrich List munkásságáig. A szerző piacvédelmet és importhelyettesítést javasolt a kései iparosítás elősegítése érdekében, ezzel mintegy szembeszállt a klasszikus közgazdaságtan tanításaival (Cumings, 1984: 5). A kontinentális Európa iparosodása csupán a 19. században kezdődött el. Ezen kései iparosodás jellemzői eltértek az angol tapasztalatoktól. Az angol iparosodás fokozatosan, hosszabb időtáv alatt, állami beavatkozás nélkül, mondhatni spontán módon zajlott. Ezzel ellentétben a kontinentális Európa kései iparosodása feltételezte az állami szerepvállalást. Azonban az állami szerepvállalás mértéke tekintetében különbséget kell tennünk nyugat Európa és a keleti országok között. A nyugati felzárkózás során az állami szerepvállalás a gyors fejlődés lehetőségeinek megteremtésére korlátozódott. A fejlett technológiák átvételén alapuló iparfejlesztés finanszírozását a források szűkössége és a lakosság bizalmatlansága miatt a hosszú távon tervező fejlesztési bankok végezték (Gershenkron, 1962: 11-14). A nyugat-európai tapasztalatokkal ellentétben Kelet-Európában az iparosodás közvetlen állami beavatkozások segítségével zajlott. A gazdasági és társadalmi elmaradottság foka nem tette lehetővé, hogy az iparfejlesztés

feladatát a piaci szereplőkre bízzák. Az állami beavatkozások sikereit követően azonban a társadalom gyors változásokon ment keresztül. Az üzleti magatartás nyugatosodott, lehetővé vált a beruházások piacról történő finanszírozása (uo.: 19-22). Vagyis az európai tapasztalatok szerint minél inkább a periférián található egy gazdaság, annál nagyobb szerep hárul az államra a fejlődés megindítása során.

A latin-amerikai fejlődés sajátosságait kutatva Hirschman (1968) különbséget tesz a 19. századi nyugat-európai kései iparosodók, valamint a későbbi iparosodási tapasztalatok között. Ezen "kései-kései" iparosodók esetében a szerző a fejlődés jelentősebb kihívásait fedezi fel. A gazdasági kihívások között említi, hogy a fejlettség alacsony szintje miatt nem létezik belföldi ipari bázis, amire fel lehetne építeni egy modern ipart, ahogyan azt például Németország tette iparosodása kezdetén (Hirschman, 1968: 7). A gazdasági lemaradás felszámolására beindított importhelyettesítő stratégia kezdeti sikerei ugyanakkor lehetővé tették volna az érintett országok exportorientált növekedését. Ennek elmaradása túlmutat a gazdasági nehézségeken. A latin-amerikai országok versenyképtelenségét a szerző a fennálló társadalmi és politikai összefüggésekben fedezi fel. Az importhelyettesítő politika a behozatal ellenőrzésén és a túlértékelt árfolyamon alapult. Az import ellenőrzése megóvta a belföldi ipart a külföldi vetélytársaktól, a túlértékelt valutaárfolyam pedig lehetővé tette a szükséges ipari felszerelések és élelmiszerek alacsony költségen történő behozatalát. Az importhelyettesítés tehát a jövedelmek átcsoportosítását tette lehetővé a vidéki földbirtokos elit felől a városi iparos elit irányába. Az elit közötti harcnak köszönhetően lehetetlenné vált koherens gazdaságpolitikát folytatni, aminek az eredménye az úgynevezett stop-go politika lett. Az érdekellentétből eredeztethető politikai bizonytalanság nem kedvezett az exportvezérelt iparosítás által igényelt hosszú távú befektetéseknek, így az ipari elit továbbra is a kevésbé kockázatos importhelyettesítést választotta (uo.: 27-28). Az alacsony exportteljesítmény miatt fizetésimérleg hiány lépett fel, miközben az állami szerepvállalás növekedése miatt költségvetési hiány jelentkezett (Fishlow, 1990: 63-64). Az importhelyettesítő fejlődési pálya költségeinek csökkentése végett az érintett gazdaságok az 1960-as években igyekeztek diverzifikálni az exportjukat. Mivel azonban az állam társadalmi csoportokkal szembeni függetlensége nem valósult meg, ezért, a már említett stop-go politika értelmében, az importhelyettesítés újabb körébe kezdtek (Haggard, 1986: 357-358). A fejlesztő állam szempontjából ezért kulcskérdés a társadalmi érdekcsoportokkal szembeni autonómia szavatolása (Evans, 1995). A kései iparosodás tehát feltételezi az állami

szerepvállalást. Az állam ugyanakkor nem válhat az érdekcsoportok foglyává, mert ebben az esetben képtelen megvalósítani fejlesztési terveit.

A bemutatott tömör áttekintésből már körvonalazódni kezd az állam és az érdekcsoportok közötti viszony kulcsfontosságú szerepe a fejlesztési politika sikerességét illetően. Amennyiben az érdekcsoportok számottevő hatással tudnak lenni az állam iparpolitikájára, abban az esetben a gazdaságot hosszú távon is a versenytől való elzárkózás, alacsony hatékonyság és eladósodás fenyegeti. A dolgozat során ezt a gondolatmenetet tárgyalom tovább a sikeres ázsiai gazdaságok tapasztalatain keresztül.

III. A fejlesztő állam és a globalizáció kapcsolata

A fejlesztő állam két legfontosabb intézményi eszközét a piac terelése és a komparatív előnyök megteremtése jelentette. A piac terelése során az állam a bürokratikus ügynökségek révén a kiválasztott szektorok felé irányította a zárt tőkemérleg miatt szűkös forrásokat. A komparatív előnyök megteremtése során az állam a korábbi exportbevételeket erős vámvédelem mellett új, magasabb fejlettségi szintet képviselő iparágak kifejlesztésére fordította (Vigvári, 2009: 130-137). Az 1990-es években, a nemzetközi szervezetekkel (GATT/WTO, OECD) folytatott csatlakozási tárgyalások során azonban megszűnt az említett eszközök alkalmazásának lehetősége. Nem volt lehetőség a tőkeforgalom ellenőrzésére valamint a vámvédelem és az exporttámogatás is kikerült a fejlesztő állam eszköztárából (uo: 139). A továbbiakban bemutatom a fejlesztő állam pénzügyi intézményei és a globalizációs folyamatok¹ közötti ellentétet. Mindez igen fontos, mivel a fejlesztő állam működése tulajdonképpen a zárt tőkemérlegre épült.

A globalizációs folyamatok a vállalati ügyfelek adósságállományának drasztikus emelkedéséhez vezettek, amiért a pénzügyi szabályzórendszer hiányosságai a felelősek. Hiányosságokat a hitelebírálás, az előrejelzés valamint a kockázatbecslési gyakorlat terén lehet említeni. A pénzintézetek a tőkemegfeleltetési mutató alacsony szintje mellett

¹ A Világbank meghatározása szerint a globalizáció a világ gazdaság országainak egy globális piac felé haladó integrációját jelenti a kereskedelem, a pénzügyek, a munka és az ötletek terén. A nemzetközi kereskedelem és a beruházások áramlása a legfontosabb része ennek az integrációnak (Soubotina és Sheram, 2000: 66).

működtek, a bankfelügyelet gyenge volt, az átláthatóság pedig nem kielégítő (Goldstein és Hawkins, 1998: 24-25). A régióban halmozódó feszültségek a thaiföldi baht árfolyamának 1997 nyarán történt összeomlását követően súlyos pénzügyi válsághoz vezettek. Spekulatív támadások miatt 1997 június 2-án a jegybank lebegő árfolyamrendszert vezetett be, amely lépéssel leértékelési hullámot idézett elő a régióban található, egymással szoros gazdasági kapcsolatban lévő országok között (Haggard, 2000: 1-7). A zárt tőkemérleg mellett kialakított pénzügyi intézmények nem voltak összeegyeztethetők a pénzügyi globalizáció követelményeivel. A gyenge szabályzórendszer következtében az ázsiai gazdaságok pénzügyi rendszereiben nagy mennyiségben halmozódott fel a külföldi spekulatív tőke, ami súlyos pénzügyi válsághoz vezetett.

Mivel a hazai vállalatok hozzáfértek a nemzetközi tőkepiacokhoz, ezért a piac telerésére már nem volt többé lehetőség. A vámvédelem és az exporttámogatások nélkül pedig az új ágazatok nem voltak versenyképesek. A globalizációban tehát a fejlesztő állam hagyományos intézményrendszere nem működőképes, reformokra szorul. Az intézményi reformokra az 1997-1998-as ázsiai pénzügyi válság kínált alkalmat. Pirie (2005) úgy véli, hogy Koreában a válságot követően az IMF reformok és a politikai változások következtében megszűnt a fejlesztő állam (Pirie, 2005: 25-28). Ezzel kapcsolatban Lee és Han (2006) nézetei szerint paradigmaváltás ment végbe az állam vezető szerepét illetően. A külföldi befektetők növekvő gazdasági szerepe lehetetlenné teszi a fejlesztő állam helyreállítását. A fejlesztő állam teljes lebontása azonban egy hosszadalmas folyamat (Lee és Hann, 2006: 321-323). Láthatóan a fejlesztő állam további működésével kapcsolatban kérdőjelek merülnek fel. Nem egyértelmű, hogy a válság során végbement intézményi átalakítást követően beszélhetünk-e továbbra is fejlesztő államról.

IV. Kutatási kérdés

Az előbbi két rövid irodalmi összefoglalóban láthattuk, hogy a fejlesztő állam működése szempontjából belső és külső tényezők egyaránt fontosak. Az állam társadalmi csoportokkal szembeni beágyazott autonómiája teszi lehetővé a fejlesztési tervek kivitelezését. A globalizálódó világ gazdaságban azonban a fejlesztő állam hagyományos intézményrendszere nem volt működőképes. Ebből adódóan a dolgozat arra keres választ, hogyan maradhat fenn a fejlesztő állam a globalizációban. A kérdés megválaszolása során a fejlesztő állam

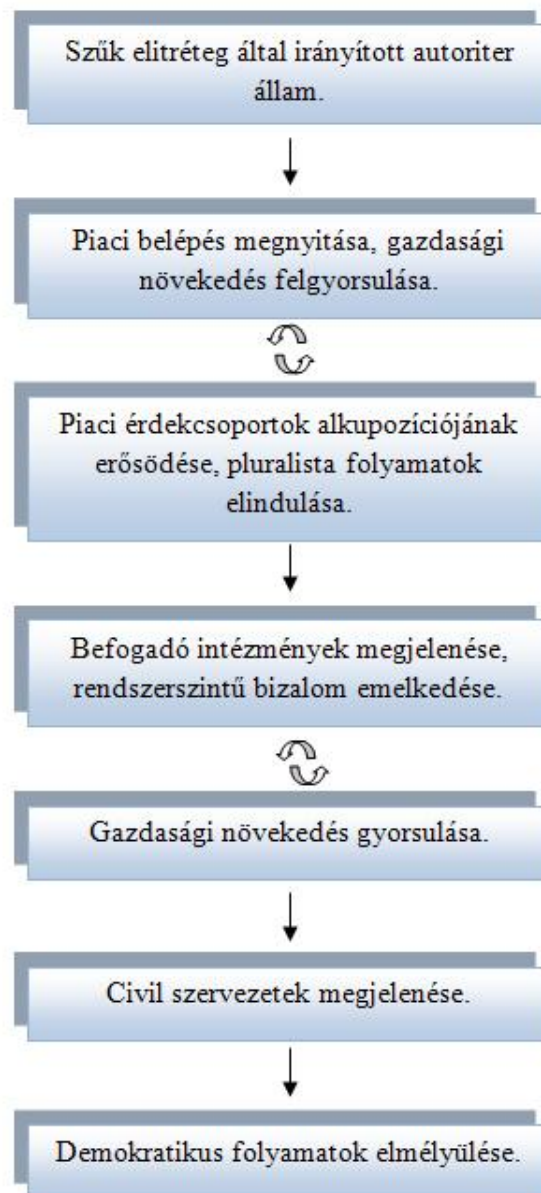
tapasztalatai a társadalmi csoportok elméletei segítségével létrehozott átalakulási mechanizmust illusztrálják, amely a demokratikus folyamatok kibontakozását mutatja be egy autoriter állam esetében.

V. A dolgozat módszertani jellemzői

Kutatási kérdések megválaszolását esettanulmányok által történő összehasonlító elemzés révén végzem el. A dolgozatban először egy elméleti keretet alkotok meg, amely képes leírni az érdekcsoportok és a fejlesztő állam közötti összefüggéseket. Ezt az elméleti keretet az olsoni és a putnami csoportelmélet, valamint azok szakirodalmi kritikái alapján építem fel. A csoportelméleti irodalom áttekintését követően alapvetően úgy vélem, hogy az érdekcsoportok megerősödése felelős az autoriter rendszerek természetes fejlődés útján, mondhatni organikusan megvalósuló átalakulásáért, lassú demokratizálódásáért. Ennek értelmében autoriter rendszerekben végbement gyors gazdasági növekedés eredményeként idővel az érdekcsoportok állammal szembeni alkupozíciója megnövekszik, ami North (1989), Olson (1993) valamint North és társai (2006) alapján pluralista folyamatokat indít el. A kiépülő befogadó intézményrendszer (Acemoglu és Robinson, 2013) kedvez a társadalmi szinten megnyilvánuló bizalom növekedésének (Knack és Keefer, 1997).

Az intézményekbe vetett bizalom lehetővé teszi azok hatékony működését. Lehetővé válik a hosszú-távú tervezés, ami kedvező a gazdasági tevékenységeket illetően. A gazdasági sikerek tovább erősítik az intézményekbe vetett bizalmat, létrehozva a bizalom és a siker anyagi körét. Ezzel ellentétben alacsony bizalmi környezetben a rövid távra tervezés, valamint a túlzott kockázatkerülés dominál a gazdasági tevékenységek során. A gazdasági kudarcok tovább erősítik a bizalmatlanságot az intézményekkel szemben (Győrffy, 2013: 31-34). A befogadó intézmények a gazdasági növekedésen keresztül kedveznek a civil csoportok fejlődésének (Coats és Heckelman, 2003), ami végül a demokratikus folyamatok elmélyüléséhez vezet (Putnam, 1993). A demokratikus átalakulás eme idealizált mechanizmusát az 1. ábrával szemléltetem.

1. ábra. Az érdekcsoportok és az állam kapcsolatának szerepe a fejlődésben

Forrás: saját szerkesztés

A felvázolt átalakulási mechanizmust Dél-Korea és Szingapúr tapasztalatait bemutató esettanulmányok segítségével illusztrálom. A két fejlesztő állam a kutatási téma kapcsán kiváló lehetőséget ad az összehasonlításra, hiszen úgynevezett „leg hasonlóbb esetnek” tekinthetők.

A leghasonlóbb esetek metódusa értelmében a kiválasztott esetek egyet kivéve minden független változó tekintetében hasonlóak. Mivel a vizsgálat során csupán egyetlen független változó és a kimeneteli érték különbözik, ennek következtében feltételezhető, hogy az eltérő változó hatása miatt jön létre az eltérő végeredmény (Seawright és Gerring, 2008: 304).

Az autoriter fejlesztő államok az 1960-as évek közepén a külső fenyegetés hatására exportvezérelt iparosításba fogtak, kiaknázva a hidegháborús geopolitikai összefüggések okozta kereskedelmi lehetőségeket. A stratégia sikerei elsősorban az iparstruktúra korszerűsödésében, a gyors és hosszú időn keresztül fenntartható gazdasági növekedésben valamint az életkörülmények és a humántőke fejlődésében jelentkeztek. Egyetlen fontos területen találunk eltérést a két gazdaság között, ez pedig a kezdeti időszak iparpolitikája. Amíg a koreai fejlesztő állam a hazai nagyvállalatokra és az állami pénzüzetek célzott hitelkihelyezéseire fektette a hangsúlyt, addig a szingapúri iparpolitika a transznacionális vállalatok vonzására támaszkodott (Kim, 2004, Huff, 1995). Ez a kezdeti eltérés az érdekcsoportok fejlődésére gyakorolt hatásán keresztül vezetett a fejlesztő állam eltérő tapasztalataihoz. Vagyis alapvetően a gyors iparosítás megvalósításának eszközeiben különbözik a két eset. A felhasznált eltérő eszközök hatására a két gazdaság belső érdekcsoportjai eltérően fejlődtek, ami a politikai folyamatokra is hatást gyakorolt (Minns, 2001, Pereira, 2008). Ez az eltérés adja az összehasonlítás alapját. A kifejtés során a két gazdaság fejlődési tapasztalatait hosszú távú statisztikai adatsorok felhasználásával szemléltetjük. Az elméleti keret fényében a hosszú távú fejlődési pályák összehasonlítása révén már képesek vagyunk következtetéseket levonni a fejlesztő állam fennmaradásának tényezőit illetően.

Említést érdemel, hogy az elméleti mechanizmusban felvázolt folyamat az 1997-1998-as ázsiai pénzügyi válságot követően eltér az esettanulmányok során tapasztaltaktól. Úgy tűnik, hogy a válság során az állam visszanyerte társadalmi csoportokkal szemben korábban meglévő autonómiája egy részét. A szabályzó állam megjelenése és a teljes demokratikus átalakulás ezért várat magára. Az elméleti megfontolások és a tapasztalat közötti eltérés ad lehetőséget a kontextus függő kérdések megválaszolására.

Mivel vizsgálatokat alapvetően kelet-ázsiai összefüggésrendszerben végzem, ezért a két esetre szorítókozó bizonyítás megfelelő magyarázóerővel kell rendelkezzen a kérdések

megválaszolásához, különösen ha figyelembe vesszük azt, hogy a sikeres ázsiai fejlesztő államok csoportja tulajdonképpen Japánt, Koreát, Tajvant és Szingapúrt foglalja magába.

VI. Az értekezés újszerűsége

A kutatás során elméletileg megalapozott magyarázatok születnek amelyek túlmutatnak a megfigyelt tapasztalatok leírására szorítkozó munkákon. Ezen munkák felhasználásra kerültek a dolgozat esettanulmányaiban, komoly segítséget nyújtva az elméleti keret illusztrálása során. A kutatás a fejlesztő állam és a társadalmi csoportok között megfigyelt viszony változását a csoportelméleti irodalomba ágyazza, ezáltal nem csupán a fejlesztő állam 1990-es években lezajlott erózióját képes magyarázni, hanem rámutat a fejlesztő állam globalizáció viszonyai közötti működésének feltételeire is. Ezen túlmenően az elméleti keret lehetőséget ad a kutatás továbbgondolására, felvillantja a fejlesztő állam teljes átalakulásának lehetőségét.

Az értekezés újszerűségét a csoportelméleti irodalom segítségével kialakított elméleti keret jelenti, amely az esettanulmányokkal illusztrálva képes leírni a fejlesztő állam belső tényezők által meghatározott fejlődési pályáját, ennek során pedig válaszokkal képes szolgálni a felmerült kutatási kérdés kapcsán.

VII. Az értekezés szerkezete

A 2. fejezetben a disszertáció elméleti keretét alkotom meg. A fejlesztő állam átalakulásának belső összefüggéseit meghatározandó az olsoni és a putnami csoportelméletet hívom segítségül. A fejezet végén a csoportelméleti eredmények alapján kialakítok egy olyan mechanizmust, amely a későbbiekben magyarázni lesz képes a fejlesztő állam evolúcióját.

A 3. fejezetben az ázsiai fejlesztő állam elméleti kérdéseit tárgyalom történelmi és világpolitikai perspektívában. A tapasztalatokat az átalakulási mechanizmus fényében értelmezem. A fejezet során megállapításra kerül a dolgozat hipotézise, amelyet a későbbiekben az esettanulmányok segítségével illusztrálok.

A 4. és az 5. fejezetben Dél-Korea és Szingapúr esettanulmányok segítségével illusztrálok az elmélet alapján felmerült kérdéseket. A két ázsiai fejlesztő állam és a belső érdekcsoportok interakciójának vizsgálata több igen fontos tanulsággal szolgál. Korea esete alátámasztja a fejlesztő állam önfelszámoló fejlődésének hipotézisét. A belföldi gazdasági szereplőkre alapozott iparpolitika siker esetén a fejlesztő állam lebontását és pluralista folyamatok megindulását eredményezi. Ugyanakkor az ázsiai pénzügyi válság során az érdekcsoportok meggyengültek és elvesztették társadalmi legitimitásukat, ami az állami autonómia megerősödéséhez vezetett. Ezzel ellentétben Szingapúr bizonyítja, hogy az autoriter fejlesztő állam fennmaradhat a globalizációban, amennyiben iparpolitikája során nem hoz létre olyan társadalmi erőket, amelyek idővel követelésekkel élhetnek az állammal szemben.

A 6. fejezetben a dolgozat eredményeinek összefoglalására és a végső következtetések megfogalmazására kerül sor. Az állami autonómia fennmaradásával kapcsolatban hangsúlyozom a globalizáció teremtette újabb lehetőséget a fejlesztő állam számára, ezen belül kiemelendő az érdekcsoportok alkupozíciójának megváltozása, valamint az FDI vonzás és az erős intézményrendszer kiépítésének fontossága.

VIII. Tézisek megfogalmazása

Az esettanulmányok szemléltetni képesek az elméleti keretben leírt folyamatot. Az erős autonómiával és jól meghatározott fejlesztési céllal rendelkező állam tevékenységének köszönhetően az elnyomott érdekcsoportok alkupozíciója idővel megnövekszik. A koreai iparosításra jellemző nagyfokú ipari koncentrációnak köszönhetően a szakszervezetek a tiltások ellenére virágzásnak indultak az 1960-as évek során. A következő évtizedet rendszeressé váló munkásmozgalmi demonstrációk kísérték, amelyekhez a társadalom egyéb csoportjai is csatlakoztak. A megerősödő középosztály bekapcsolódása ellenzéki színezetet kölcsönzött az alapvetően osztály alapú, a munka és életkörülmények javítását célzó tüntetéseknél. A rendszeressé váló tömegtüntetések a Pak rendszer meggyengülését okozták (Kim, 2004). Ugyan a Pak rendszert követő Cson diktatúra szigorú korlátozásokat léptetett életbe a szakszervezetekkel szemben, ennek ellenére a megmozdulások folytatódtak az 1980-as években, a rezsim leváltását és demokratikus folyamatok elindulását eredményezve. A másik fontos belső tényezőt a nagyvállalatok (csebolok) jelentették. A már amúgy is számottevő befolyással rendelkező nagyvállalatok az 1980-as évek liberalizációs törekvéseinek eredményeként külföldi hiteleken alapuló expanzióba kezdtek (Amsden, 1989, Minns, 2001). Az adósságfelhalmozás az 1990-es években kiszolgáltatta a gazdaságot az ázsiai pénzügyi válság hatásainak, ezzel mintegy befejezve a fejlesztő állam intézményrendszerének régóta húzódozó lebontását (Shin, 2005).

Az érdekcsoportok alkupozíciójának emelkedése miatt megindult demokratikus folyamatok nyomán a gazdasági és a politikai élet mind több területén vált lehetővé a belépés. Mindez igen gyors gazdasági növekedést tett lehetővé. A politikai változások tehát visszahatottak a gazdasági életre, létrehozva az elméleti keretben felvázolt első körfolyamatot.

A dolgozat 2. fejezetében felépített mechanizmus értelmében a társadalmi érdekcsoportok megerősödése pluralista folyamatok beindulásához vezet. Az 1990-es évek koreai tapasztalatai ezt a feltételezést alátámasztják. Ugyanakkor a demokratikus folyamatok kiteljesedése és a fejlesztő állam politikai megoldásainak teljes eldobása még várat magára. Az ázsiai pénzügyi válság során az érdekcsoportok meggyengültek és elveszítették társadalmi legitimitásukat, ami az állami autonómia megerősödéséhez vezetett (Cherry, 2003, Hundt, 2005). Az állami autonómia visszaszerzését követően végrehajtott beavatkozások a gazdasági szabadság korlátozását jelentették, ami nyílt hozzáférésű rend esetén a demokrácia korlátozását eredményezte (Kapás és Czeglédi, 2011). Emiatt megtorpant az elméleti

keretben felvázolt átalakulási mechanizmus. Vagyis a globalizációban rejlő veszélyforrások és a piaci kudarcok elkerülése, illetve hatásaik csökkentése feltételezi az erős intézményrendszert és az állami beavatkozást. Továbbá a fejlesztő állam korábbi sikerei folytán létrejött fejlett ipari társadalom versenyképességének fenntartása érdekében szükségessé vált az FDI beáramlás ösztönzése, ami szintén állami szerepvállalást igényel. Mivel az innovatív ágazatokban napjainkban a KKV-k szerepe meghatározó, ezért az új, kisebb méretű vállalatok felemelkedése tovább erősítheti az állami autonómiát (Kalinowski, 2008). Az FDI ösztönzése a szingapúrihoz hasonló intézményi megoldások használatát feltételezi az új, innovatív ágazatok meghonosítása végett (Thurbon és Weiss, 2006). Harmadrészt a gyors gazdasági növekedés emléke társadalmi igényt is gerjeszt a fejlesztő állam politikájának folytatása iránt, így a civil társadalom elfogadja a demokratikus folyamatok lassabb előrehaladását (Kalinowski, 2008). Vagyis az állami autonómia megnövekedése a fejlesztő állam újabb felemelkedéséhez vezetett. Mindez lassítja a demokratikus folyamatok civil szervezeteken keresztüli kiteljesedését. Ezek alapján úgy tűnik, hogy a fejlesztő állam működése a globalizációban is megoldható az állami autonómia megléte esetén.

Koreával ellentétben a szingapúri fejlesztő elit meg tudta őrizni hatalmát. A belső érdekcsoportok alkupozíciója a gazdasági sikerek ellenére nem erősödött meg, ezért nem indultak el olyan társadalmi folyamatok, amelyek elitváltáshoz és egy pluralista "vetésforgóhoz" vezettek volna.

A szingapúri gazdaság alapvetően az FDI-ra és az állami vállalatokra épül. Az elit a világgazdaság igényeinek és lehetőségeinek megfelelően menedzseli Szingapúrt (Huff, 1995; Pereira, 2006; Yeung, 2000). Ezért a magántulajdonban lévő erős hazai ipari csoportok nem jöhettek létre, a fejlesztő állam sikerei ellenére sem. Belföldi ipari elit hiányában a munkások jóléte az állami politikától függ (Pereira, 2008).

A munkaigényes iparosítás időszakában végbement gyors gazdasági növekedés nem vezetett az érdekcsoportok Korea esetén látott megerősödéséhez, így nem indult be a gazdasági liberalizáció és a demokrácia közötti körfolyamat. Mivel a pluralista átmenet nem megy végbe, ezért a civil szervezetek sem jelentenek veszélyt a hatalom folytonosságát tekintve.

Az esettanulmányok rövid összefoglalását követően megfogalmazásra kerülhetnek a dolgozat tézisei.

1. tézis: Az esettanulmányok tanúsága szerint a fejlesztő állam alkalmazkodik a globalizáció követelményeihez, ezért tovább működhet. Szingapúr esetében az alkalmazkodás a világgazdaság változó igényeihez igazodva rendszeresen végbement, ezért a fejlesztő állam nem ment keresztül válságos időszakokon. Korea esetében az alkalmazkodás csupán az ázsiai pénzügyi válságot követően történt meg. Az érdekcsoportok meggyengülését követően lehetőség volt megvalósítani a régóta esedékes reformokat.

A fejlesztő állam alkalmazkodik a globalizáció követelményeihez ezért tovább tud működni.

2. tézis: A globalizációhoz alkalmazkodott fejlesztő állam esetében az FDI vonzásnak kiemelt szerepe van. Szingapúr esetében az FDI vonzás a kezdetektől fogva az iparpolitika alappillére volt. Az iparstruktúra korszerűsítése a magasabb hozzáadott értéket képviselő FDI vonzása és az elavult technológiát alkalmazó ágazatok kiszervezése révén ment végbe. Koreában az ázsiai pénzügyi válság során tettek jelentős lépéseket az FDI vonzás elősegítése érdekében. A válság során a nagyvállalatok jelentős FDI beáramlást fogadtak, a szerkezeti reformokat követően azonban már a nemzetközi pénzpiacokon keresztül finanszírozzák a beruházási igényeiket ezért az állami iparpolitika fókusza eltolódott a KKV-k irányába. Az FDI vonzás tehát az új, innovatív ágazatokat érinti elsősorban. Vagyis az FDI-ra épülő iparosítás esetében a helyi érdekcsoportok alkupozíciója nem tud megemelkedni ezért lehetőség van az iparstruktúra gyors átalakítására, a világgazdaság kihívásaihoz történő gyors és rendszeres alkalmazkodásra.

A fejlesztő állam globalizációhoz történő alkalmazkodásának feltétele az FDI vonzás.

3. tézis: Az FDI vonzás érdekében a speciális, mikro szintű ösztönző módszereken túl a fejlesztő állam hangsúlyt helyez az üzleti környezet javítására. Ezt szemlélteti a Világbank által a kormányzati teljesítmény mérésére kifejlesztett WGI (Worldwide Governance Indicators) mutatók javuló színvonala. Szingapúr esetében a WGI mutatók a kormány kitűnő teljesítményéről számolnak be. Átlagon aluli teljesítmény csak a politikai folyamatokban való részvétel és a kormány elszámoltathatósága terén tapasztalható. Korea esetében az adatok

kevésbé impozánsak, de egyértelműen jelzik a kormány azon elkötelezettségét, hogy az állami fejlesztéspolitika a globalizációban is életképes maradjon. A WGI mutatók javuló tendenciáról számolnak be. Elsősorban a szabályozás minősége, a jog uralma és a kormányzati hatékonyság terén figyelhető meg előrelépés az ázsiai pénzügyi válság óta.

Az FDI vonzás fontossága miatt a globalizációban az állami képességek javítása kiemelt feladat.

4. tézis: A fejlesztő állam a globalizációban is képes a gyors gazdasági növekedés biztosítására. A lakosság ragaszkodik a fejlesztő állam kezdeti évtizedeiben megszokott gyors fejlődéshez, ezért elvárja a gazdasági növekedést. A WGI mutatókból azonban kiolvasható, hogy az FDI vonzásra épülő gazdasági növekedést elősegítő mutatók mellett a demokratikus folyamatok mutatói igencsak lemaradnak.

A fejlesztő állam legitimációját a globalizációban is a gazdasági növekedés teremti meg, ennek során pedig a demokrácia korlátozása társadalmilag elfogadott.

Összegzés: A fejlesztő állam nem vész el a globalizációban csak alkalmazkodik hozzá. Feladata továbbra is a gazdasági növekedés biztosítása, amiért cserébe a társadalom eltűri az állami beavatkozást és a demokratikus folyamatok korlátozását. A piac közvetlen terelése helyett az iparpolitika legfontosabb eszközévé az FDI vonzás lépett elő.

A közép-európai gazdaságok számára az ázsiai fejlesztő állam tapasztalatai a globalizáció lehetőségeinek kiaknázása szempontjából fontosak. Az ázsiai tapasztalatok felhívják a figyelmet az erős állam és az erős intézményrendszer fontosságára a globális versenyelőny megteremtése érdekében folytatott sikeres harc érdekében. Módszereket kínálnak arra, hogyan lehetséges erősíteni az állami alkupozíciót és ezáltal a globalizáció lehetőségeit úgy kiaknázni, hogy a nemzeti érdekek lehetőleg kevésbé sérüljenek.

IX. Irodalomjegyzék

Amsden, A. H. (1989): *Asia's Next Giant*. Oxford University Press

Coates, D. és Heckelman, J.C. (2003): Interest groups and investment: A further test of the Olson hypothesis. *Public Choice*. No. 117. pp. 333–340.

Cumings, B. (1984): The Origins and Development of the Northeast Asian Political Economy: Industrial Sectors, Product Cycles, and Political Consequences. *International Organization*. Vol. 38. No.1. pp. 1-40.

Evans, P. (1995): *Embedded Autonomy*. Princeton University Press.

Fikó László (2013): Válságkezelés: Mit tanulhat az európai periféria Ázsiától? *Társadalomkutatás*. Vol. 31. No. 3. pp. 305-316.

Fishlow, A. (1990): The Latin American State. *Journal of Economic Perspectives*. Vol. 4. No. 3. pp. 61–74.

Gerschenkron, A. (1962): *Economic backwardness in historical perspective. A book of essays*. Frederick A. Praeger. New York. Washington. London. pp: 5-30.

Goldstein M. és Hawkins J. (1998): The origin of the Asian financial turmoil. *Reserve Bank of Australia. Research Discussion Paper*. No. 9805. May. Elérhető: <http://www.cs.odu.edu/~dlibug/ups/rdf/remo/rba/rbardp/rdp9805.pdf>. Letöltve: 2015. 04. 15.

Györfy Dóra (2013): *Institutional trust and economic policy. Lessons from the history of the euro*. Central European University Press. Budapest - New York.

Haggard, S. (1986): The Newly Industrializing Countries in the International System. *World Politics*. Vol. 38. No. 2. pp. 343–370.

Haggard, S. (2000): *The political economy of the asian financial crisis*. Institute for International Economics. Washington.

Hirschman, A. O. (1968): The political economy of import-substituting industrialization in Latin America. *The Quarterly Journal of Economics*. Vol. 82. No. 1. pp. 1-32.

Huff, W. G. (1995): The developmental state, government, and Singapore's economic development since 1960. *World Development*. Vol. 23. No. 8. pp. 1421-1438.

Hundt, D. (2005): A legitimate paradox: neo-liberal reform and the return of the state in Korea. *The journal of development studies*. Vol. 41. No. 2. pp. 242 – 260.

Kalinowsky, T. (2008): Korea's recovery since the 1997/98 financial crisis: The last stage of the developmental state. *New Political Economy*. Vol. 13. No. 4. pp. 447-462.

Kim, H. (2004): *Korea's development under Park Chung Hee*. Routledge Courzon.

Knack, S. és Keefer, P. (1997): Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. *The Quarterly Journal of Economics*, November, pp. 1251-1288.

Lee, S. és Han, T. (2006): The demise of “Korea, Inc.”: Paradigm shift in Korea's developmental state. *Journal of Contemporary Asia*. Vol. 36. No. 3. pp. 305-324.

Muraközy László (2015): A fejlesztő állam megszületése, virágzása és hanyatlása Japánban. *Közgazdasági Szemle*, Vol. 37, No. 2, pp. 172-199.

Minns, J. (2001): Of miracles and models: The rise and decline of the developmental state in South Korea. *Third World Quarterly*. Vol. 22. No. 6. pp. 1025-1043.

North, D.C. (1989): Institutions and economic growth: an historical introduction. *World Development*, Vol. 17, No. 9, pp. 1319-1332.

North, D. C., Wallis, J. J. és Weingast, B. R. (2006): A conceptual framework for interpreting recorded human history. *NBER working paper series*. No. 12795. Elérhető: <http://www.nber.org/papers/w12795> Letöltve: 2016. 02.10.

Olson. M. (1993): Dictatorship, Democracy, and Development. *The American Political Science Review*. Vol. 87. No. 3. pp. 567-576.

Pereira, A. A. (2006): Biotechnology foreign direct investment in Singapore. *Transnational Corporations*, Vol. 15. No. 2. pp: 99-124.

Pereira, A. A. (2008): Whiter the developmental state? Explaining Singapore's continued developmentalism. *Third World Quarterly*. Vol. 29. No. 6. pp.1189-1203.

Pirie, I. (2005): The new Korean state. *New Political Economy*. Vol. 10. No. 1. pp. 25-42.

Polillo, S. és Guillén, M.F. (2005): Globalization pressures and the state: The worldwide spread of central bank independence. *AJC*. Vol. 110, No. 6. pp. 1764-1802.

Putnam, R. (1993): *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press. Princeton. NJ.

Shin, J. (2005): Globalization and challenges to the developmental state: A comparison between South Korea and Singapore. *Global Economic Review*. Vol. 34. No. 4. pp. 379-395.

Seawright, J. és Gerring, J. (2008): Case selection techniques in case study research. *Political research quarterly*. Vol. 62. No. 2. pp. 294-308.

Soubbotina, T. P. és Sheram, K.A. (2000): Beyond economic growth. Meeting the challenges of global development. *WBI learning resources series*. Elérhető: http://www.worldbank.org/depweb/beyond/beyondco/beg_all.pdf Letöltve: 2016. 04. 18

Thurbon, E. és Weiss, L. (2006): Investing in openness: The evolution of FDI strategy in South Korea and Taiwan. *New Political Economy*. Vol. 11. No. 1. pp. 1-21.

Vigvári Gábor (2009): Változó szerepek. In: Csáki Gy. (ed): *A látható kéz. A fejlesztő állam a globalizációban*. Budapest. Napvilág.

Yeung, H. W. (2000): State intervention and neoliberalism in the globalizing world economy: lessons from Singapore's regionalization programme. *The Pacific Review*. Vol. 13. No. 1. pp. 133-162.

Nyilvántartási szám: DEENK/99/2016.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Fikó Imre László
Neptun kód: NXV1NN
Doktori Iskola: Közgazdaságtudományi Doktori Iskola

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (4)

1. **Fikó L.:** A fejlesztő állam fennmaradása a globalizációban: Dél-Korea és Szingapúr tapasztalatai.
Külgazdaság. 59 (11-12), 79-99, 2015. ISSN: 0324-4202.
2. **Fikó L.:** A fejlesztő állam átalakulása.
Társadalomkutatás. 32 (1), 63-73, 2014. ISSN: 0231-2522.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1556/Tarskut.32.2014.1.5>
3. **Fikó L.:** A gazdasági válság hatása Ázsia fejlődésére.
Köz-gazdaság. 9 (2), 161-175, 2014. ISSN: 1788-0696.
4. **Fikó L.:** Válságkezelés: Mit tanulhat az európai periféria Ázsiától?
Társadalomkutatás. 31 (3), 305-316, 2013. ISSN: 0231-2522.
DOI: <http://dx.doi.org/10.1556/Tarskut.31.2013.3.7>

További Közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (3)

5. **Fikó L.:** Daron Acemoglu - James A. Robinson: Miért buknak el nemzetek?

Társadalomkutatás. 32 (2), 193-199, 2014. ISSN: 0231-2522.

(Ismertetett mű : Daron Acemoglu, James A. Robinson ; [ford. Garamvölgyi Andrea] : Miért buknak el nemzetek? . Budapest : HVG Könyvek, 2013, 502 p. ISBN: 9789633041093)

6. **Fikó L.:** Államok kora : Az európai modell : Könyvrecenzió.

Közgazdász fórum. 16 (1), 85-93, 2013. ISSN: 1582-1986.

(Ismertetett mű : Muraközy László : Államok kora : az európai modell. Budapest : Akadémiai Kiadó, 2012, 368 p. ISBN: 9789630591652)

7. **Fikó L.:** Kornai János: Gondolatok a kapitalizmusról : Négy tanulmány.

Külgazdaság. 56 (7-8), 98-104, 2012. ISSN: 0324-4202.

(Ismertetett mű : Fikó László : Gondolatok a kapitalizmusról : Négy tanulmány. Budapest : Akadémiai Kiadó, 2011, 247 p. ISBN: 9789630590051)

A DEENK a Jelölt által az IDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2016.04.21.

